
TAPSMAS PEDAGOGU VYKDANT SAVO PAŠAUKIMĄ KAIP INFORMALIOJO MOKYMOSI SĄLYGA

Giedrė Paurienė*

**Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra
V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303664
El. paštas: pauriene@mrui.eu*

Anotacija. Šiame straipsnyje akcentuojamos biografinių aplinkybių nulemtos patirtys, paskatinusios individus rinktis pedagogo profesiją vykdant savo pašaukimą. Remiantis žmonių biografijomis, galima teigti, kad didelė dalis žmogaus gyvenimo etapų, žvelgiant į juos kaip į visumą, pateikia prasmingą kontekstą, galintį padėti suprasti pašaukimo fenomeną ir atskleisti jo sąsajas su profesijos kompetencijų ugdymusi mokantis informaliai. Straipsnio tikslas – atskleisti asmens išgyvenamą pašaukimą ir sprendimą tapti pedagogu kaip vieną iš sąlygų, skatinančių informinio mokymosi pasireiškimą bei vedančią į profesijos kompetencijų ugdymąsi. Kokybinio tyrimo duomenų analizė ir rezultatai remiasi abdukcinės teorijos konstravimo tyrimo logika pagal Peirce bei Grindžiamosios teorijos metodologija pagal Strauss/Corbin.

Pagrindinės sąvokos: profesinis pašaukimas, profesijos pasirinkimas, informalusis mokymasis, profesijos kompetencijų ugdymasis, biografija.

ĮVADAS

Kasdienio gyvenimo aplinka, sąlygota globalizacijos, migracijos procesų, greito komunikacijos ir informacijos technologijų vystymosi, ir noras sėkmingai atlikti darbinę veiklą iš žmogaus reikalauja nuolatinio tobulėjimo. Pedagogui, kurio veiklos objektas – kito žmogaus ugdymas, visuomenė vis didina reikalavimus profesionalumo, veiklos efektyvumo, asmeninių savybių ir kitais aspektais. Mokslininkai pastebi, kad pedagogų profesinis tobulėjimas turėtų būti laikomas visą gyvenimą trunkančiu procesu, į kurį reikėtų atsižvelgti jį organizuojant ir finansuojant¹. Pabrėžiama būtinybė tobulinti pedagogo profesijos kompetencijas, nes žinios sensta, atsiranda naujų, keičiasi ugdymosi turinys²; reikalingos įgalinančios struktūros, kurios padėtų vystyti kompetenciją³. Tačiau norint padėti, pirmiausia reikia suprasti, kaip vyksta kompetencijos ugdymasis informaliuoju mokymusi. Mokslininkai teigia, kad lyginant su formaliuoju mokymusi, kur kas mažiau dėmesio skiriama kitom dviem

¹ Dačiulytė, R., Dromantienė, L., Indrašienė, V., Merfeldaitė, O., Nefas, S., Penkauskienė, D., Prakapas, R., Railienė, A. (2013). Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo Lietuvoje būklė ir plėtros galimybės. Mokslo studija. – Vilnius: MRU. p. 11-14

² Laužackas, R., Gedvilienė, G., Tūtlys, V., Juozaitienė, D. (2008). Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikiai. Pedagogika. T. 89. p. 29-44

³ Hamacher, W. et al. (2012). Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden. P. 26

mokymosi visą gyvenimą formoms – neformaliajam ir informaliajam mokymuisi - „tokiose socialinėse institucijose kaip šeima, įvairios organizacijos, klubai, bendruomenė ir kt. Šioms sritims dar trūksta švietimo politikų ir tyrėjų dėmesio.“⁴

Išsakyti teiginiai rodo, kad aktualu atskleisti informaciojo mokymosi vaidmenį mokymosi visą gyvenimą kontinuumo erdvėje, nes informaciojo mokymosi reikšmė, jo vaidmuo pedagogo profesijos kompetencijoms nepilnai suvokti. Nėra kreipiamas dėmesys į profesijos kompetencijų ugdymosi procesualumą ir kontekstualumą. Todėl svarbu suprasti šių kompetencijų formavimosi ypatumus informaliajame mokymesi, išanalizuoti jų ugdymosi veiksniai. Šiame straipsnyje pristatomas tyrimas, kurio mokslinio problemiško pagrindo detalizuojamas klausimu: kokie veiksniai lemia pedagogo profesijos kompetencijų ugdymosi procesą mokantis informaliai?

Straipsnyje aptariama empirinio tyrimo metu išskirta viena iš centrinių kategorijų “Biografinių aplinkybių sužadintas pašaukimas pedagoginiam darbui”. Autorės ankstesniuose darbuose išanalizuota informaciojo mokymosi samprata⁵, pristatytos teorinės nuostatos, aktualios analizuojant pedagogų profesinę kompetenciją informaciojo mokymosi erdvėje⁶.

Tyrimo objektu pasirinktas pedagogo profesijos pasirinkimas vykdamas savo pašaukimą.

Straipsnio tikslas – atskleisti asmens išgyvenamą pašaukimą ir sprendimą tapti pedagogu kaip vieną iš sąlygų, skatinančių informaciojo mokymosi pasireiškimą bei vedančią į profesijos kompetencijų ugdymąsi.

Tiksliui pasiekti iškelti šie **uždaviniai**: Pagrįsti subjektyviojo profesijos sando svarbą profesinėje veikloje; Išryškinti pedagogo profesijos pasirinkimą kaip veiksnį, vedantį į profesijos kompetencijų ugdymąsi mokantis informaliai, jei asmuo suvokia ir vykdo savo pašaukimą.

Tyrimo metodai: teoriniai – mokslinės pedagoginės, psichologinės literatūros analizė, apibendrinimas, empirinis – kokybinio tyrimo metodas: biografinis naratyvinis interviu.

⁴ Teresevičienė, M.; Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. Andragogika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006. P. 35.

⁵ Paurienė, G. (2013). Savaiminio (informaciojo) mokymosi sampratos analizė // Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (10) : mokslinių straipsnių . Kaunas: MRU Viešojo saugumo fakultetas. P.181-197.

⁶ Paurienė, G. (2013). Pedagogų profesinė kompetencija: teorinės nuostatos, analizuojant jos sampratą informalaus mokymosi erdvėje // Šiuolaikinio specialisto kompetencijos: teorijos ir praktikos dermė : 7-osios tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos straipsnių rinkinys. Kaunas: Kauno kolegija. P. 331-335.

SUBJEKTYVIOJO PROFESIJOS SANDO SVARBA PROFESINĖJE VEIKLOJE

Kalbant apie profesiją yra išskiriami jos du aspektai – objektyvusis ir subjektyvusis. Objektyviaja prasme profesija suprantama kaip “tam tikros specifinės, konkrečiai veiklai būdingos funkcijos, turinčios atitinkamus pavadinimus ir savitą turinį”⁷. Subjektyvusis profesijos aspektas siejamas su “konkrečiu žmogumi – šių funkcijų atlikėju, jų turinio skleidėju, su vidine, nematoma profesinės veiklos puse, su individo savimone, pasireiškiančia savęs pažinimu, teigiamu santykiu su savo profesija, tinkamumu šiai profesijai išgyvenimu ir siekimu ją realizuoti dirbant toje srityje.”⁸

Profesijos pasirinkimas – tai apsisprendimas pradėti profesinę veiklą arba įgyti pasirinktą profesinį išsilavinimą. “Pašaukimas, kaip subjektyvusis profesijos aspektas, rodo asmens kryptingumą, t. y. motyvus, kurių derinys (interesai, idealai, nuostatos, vertybinės orientacijos, siekiai) atskleidžia tvirtą norą visą gyvenimą veikti kokioje nors darbo srityje.”⁹ Čia kalbama apie tam tikrą mokymosi ir apsisprendimo etapą, kuriam įtaką daro ir socialinės sąlygos (įvairios gyvenimo sritys, pavyzdžiui, šeima, mokykla ir bendraamžių grupės, darbo rinka, pavyzdys, ateities perspektyva, uždarbis). Šio etapo rezultatas - tai profesinės veiklos atlikimas.

Galime teigti, kad samprata “profesija” dėl šio žodžio semantinės kilmės iki šių dienų išlaikė savo etinę reikšmę. Profesijos (vok. *Beruf*, angl. *vocation*) žodžio semantinė kilmė iš pašaukimo (vok. *Berufung*, angl. *vocation*) sampratos, kildinamos nuo teologijoje vartojamo lotyniško “*vocatio*”, dieviškojo žmogaus pašaukimo. Vokiečių mokslininkas Ritter (1971) teigia, kad pirmasis pašaukimo sampratą profesijoje panaudojo Martinus Liuteris. Taip vadinamas, anot Liuterio, “vidinis pašaukimas” apima individų talentus ir gabumus. Laimingi žmonės, “kurių išorinis pašaukimas dera su vidiniu”. Tai nėra savaime suprantama, tačiau, kaip teigė vėliau Kalvinas, “laiminga lemtis, kuomet profesija leidžia daryti tai, ką savo pašaukimo vedinas žmogus norėtų daryti”.¹⁰ Getė taip pat profesiją artimai siejo su pašaukimu ir lemtimi, tuo pačiu metu išvelgė profesiją kaip savotišką apribojimą, pareikalaujantį iš žmonių etinių nuostatų laikymosi. Hėgelis siejo profesiją su reikalavimais paklusnumui ir ištikimybei, o profesijos prasmę matė pasišventime visuomenei ir pareigų atlikime.

Šiandienos supratimu profesija pirmiausia asocijuojasi su darbu. Darbas gali būti suprantamas kaip tarnyba, užsiėmimas, užduotis, triūsas ir t.t. Tačiau darbas gali būti ir kažkas

⁷ Laužackas, R. (2005). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: VDU leidykla, p. 25

⁸ Kavaliauskienė, V. (2001). Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas. Klaipėda: KU leidykla, p. 36, 165.

⁹ Kavaliauskienė, V. (2011). Pažintis su profesija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, p. 47.

¹⁰ Ritter, J. (1971). *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, Band 1, Basel & Stuttgart: Schwabe & Co., p. 834.

daugiau, t. y. pašaukimas. Pašaukimo atradimas yra tolygus savęs atradimui, o tai reiškia, kad darbas žmogų šaukia.¹¹ Tuo metu, kai profesija baigiasi su išėjimu į pensiją, pašaukimas nepaklūsta jokiems laiko limitams. Profesija dalina gyvenimą į darbą ir laisvalaikį. Tokiu būdu dažnai atskiriamos dvi sampratos, kaip pareiga ir malonumas. Priešingai, kalbant apie pašaukimą, išlieka ypatingas skatulys, vidinis stimulus, nulemtas aistros. Aistra gali pasižymėti žmogaus atskiri darbai arba visa veikla. Jei individas dega noru veikti, tuomet atsiranda ir drąsa, ir ryžtas savarankiškumui. Taigi pašaukimas gali glūdėti individo savarankiškume, pasireiškiančiame tiek profesinėje veikloje, tiek mokymesi, tobulėjime.

Köthe (2006) aistros reikšmę aiškina per pirminės ir antrinės motyvacijos sampratas. Kas patiria pirminę motyvaciją, tas patenkintas atlikdamas savo veiklą, kurią jis išgyvena su tam tikra aistra – pašaukimu. Priešingai, kas laukia antrinės motyvacijos, t. y. naudos pinigų formoje, tas savo darbą daugiau ar mažiau noriai atliks, bet nebus priežasties daugiau įdėti pastangų, nei reikalaujama.¹² Abejotina, kad darant išorinę įtaką, galima profesiją paversti pašaukimu.

Pašaukimas artimai siejasi su savirealizacija, kurią vienas iš humanistinės psichologijos įkūrėjų Maslow apibrėžia kaip “progresuojantį talentų, gebėjimų ir galimybių įgyvendinimą, kaip misijos ar pašaukimo, lemties, užduoties išpildymą, kaip geresnį savo vidinės prigimties pažinimą ir priėmimą, kaip pastovų asmenybės susitelkimą, integraciją ir sinergiją”¹³. Anot Tepperwein, kai kalbama apie veiklą pagal pašaukimą, tampa nesvarbu nei darbo laikas, nei apdovanojimai, nei atostogos ar pinigai. Iššūkis kažką sukurti ir sulaukti pripažinimo tampa svarbiausia motyvacija, o kad tai pareikalauja daug fizinių ir psichologinių pastangų, visa tai nueina į antrą planą. Atsakydamas į klausimą, nuo ko tai priklauso, Tepperwein teigia, kad svarbu gyventi harmonijoje su savimi ir savo kūryba ir tame rasti pasitenkinimą. Tuomet darbo vieta tampa savirealizacijos vieta, o profesija – pašaukimu, kuriuo kasdien naujai džiaugiamasi.

Tepperwein požiūriu, pašaukimas – tai tam tikros vietos gyvenime paieška. Jis kalba apie savo paskirties gyvenime realizavimą. Paprastai, anot jo, žmonės keliauja per gyvenimą tarsi aklieji, siekdami rasti savo “Šventąjį Gralį”. Tai sunki paieška ir žmonėms reikia paramos. Kaip pavyzdį jis pateikia tokią situaciją: 1980 metais sukurtas populiarusis Rubiko kubas net ir regintiesiems buvo didelis iššūkis. Aklajam tokiam darbui pririnktų kelių gyvenimų norint atsitiktinumo dėka teisingai sudėlioti visas spalvas. Tačiau, jeigu aklajam padėtų regintysis,

¹¹ Kavaliauskienė, V. (2011). Pažintis su profesija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, p. 46.

¹² Köthe, M. (2006). Leidenschaft siegt, München: Kösel-Verlag, p. 52.

¹³ Tepperwein, K. (2004). Vom Beruf zur Berufung, Frankfurt/M.: mvg Verlag, p. 24.

sugebantis sudėlioti Rubiko kubą, o padėtų jam sakydamas “blogai – gerai – blogai – gerai”, tuomet aklajam reiktų šiek tiek daugiau nei dviejų valandų, kad surinktų visą Rubiko kubą. Tepperwein nuomone, šis grįžtamasis ryšys visada ateina iš gyvenimo, tik jis ne visada pastebimas arba ne visada teisingai suprantamas.¹⁴ Atrasti savo pašaukimą šiandieniniame supratime, reiškia išmokti išgirsti šį grįžtamąjį ryšį, jį suprasti ir galiausiai juo sekti.

Pašaukimas religine prasme apibūdinamas kaip individo juntamas vidinis balsas, kuris jį paskatina tam tikrai veiklai gyvenime. Religiniu požiūriu pašaukimas laikomas dovana. Tačiau laimingi ir sėkmingi savo profesijoje žmonės, ar jie būtų menininkai, ar medikai, ar pedagogai, galimybę veikti savo profesijoje, kuriai jie jaučia nepaprastą trauką, irgi laiko dovana. Šie žmonės kažkada priėmė teisingą sprendimą, sekė savo vidiniu balsu. Gali būti, kad ir išorinės sąlygos buvo jiems palankios priimant šį sprendimą. O yra nemažai žmonių, kurie dėl to nelaimingi, skausmingai išgyvena, nes jie pasirinko ne sau skirtą profesinį kelią, nesugebėjo išlikti ištikimais savo pašaukimui.

Apibendrinant subjektyviojo profesijos sando svarbą profesijoje, reikia pažymėti, kad suvoktas pašaukimas tam tikrai profesinei veiklai sudaro šio sando branduolį. Pašaukimas suteikia prasmę darbui, padeda įveikti sunkumus, nesėkmes, skatina tobulėti.

TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 14 dalyvių (13 moterų ir vienas vyras), kurių amžiaus vidurkis 44 metai. Tyrimo populiacija – pedagogai, turintys ne mažesnę nei 7 metų pedagoginio darbo stažą nepriklausomai nuo to, kokioje švietimo institucijoje dirba. Informantų atrankos kriterijus - pedagoginio darbo stažas - pasirinktas remiantis Hubermann (1991) pateiktu Pedagogų profesinės kompetencijos vystymosi modeliu¹⁵, kuris pedagogų profesinę kompetenciją siejo su pedagoginio darbo stažu, teigdamas, kad po 7 metų pedagoginio darbo jaučiamasi savo profesijoje stabiliai, užtikrintai, atsiranda noras eksperimentuoti, o taip pat ir save naujai įsivertinti. Tyrimo dalyviai atrinkti netikimybinės atrankos būdais, t.y. naudojant patogiają atranką, „Sniego gniūžtės“ principu atliekamą atranką. Tyrimo tinkama imtimi laikomas toks tyrimo dalyvių skaičius, kuomet aprašius fenomeną galima teigti, kad papildomi duomenys nebesuteiks naujų žinių tiriamam fenomeną paveikslui (duomenų prisotinimas).¹⁶

¹⁴ Tepperwein, Op. Cit. p. 16

¹⁵ Huberman, M. (1991). Der berufliche Lebenszyklus von Lehrern. Ergebnisse einer empirischen Untersuchung. In: Terhart, E. (1991) (Hrsg.): Unterrichten als Beruf. Neuere amerikanische und englische Arbeiten zur Berufskultur und Berufsbiographie von Lehrerinnen und Lehrern. Köln. P. 249 - 267.

¹⁶ Bitinas, B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta; Lamnek, S. (2005). Qualitative Sozialforschung, 4. Auflage. Beltz.

Duomenų rinkimo metodas. Kokybinis tyrimas buvo atliekamas naudojant naratyvinius interviu. Mokymasis ir kompetencijos tobulėjimas iš esmės laikytini naratyviai rekonstruojama biografine patirtimi.¹⁷ Šiuo požiūriu remiasi ir mūsų tyrimas. Interviu buvo vykdomas remiantis šiais žingsniais: pasirengimas (pasirenkamas informantas, numatomas tyrimo laikas, tyrimo atlikimo vieta), atlikimas (tyrimo pristatymas informantui, akcentuojant, kodėl tyrėją domina biografinis interviu; teigiamos atmosferos sukūrimas, diskusijos vedimas, jos užbaigimas). Tyrimo procesas tarsi „judėjimas spirale“, t.y. duomenys renkami, analizuojami ir vėl einama į tyrimo lauką, vėl renkami duomenys ir t.t.

Duomenų analizės metodai. Gautų duomenų analizė ir rezultatai remiasi abdukcinės teorijos konstravimo tyrimo logika pagal Peirce (1991)¹⁸, Strauss ir Corbin (1996)¹⁹ Grindžiamąją teoriją (toliau – GT) ir „formuluojančiąją interpretaciją“ pagal Bohnsack (2014)²⁰. Mokslininkai atkreipia dėmesį, kad GT neatitinka įvykių sekos principo reikalavimų, kuris ypač svarbus biografiniame tyrime, nes kokios temos pasakotojui, kodėl ir kiek yra aktualios, paaiškėja tik tuomet, kai biografijos struktūra atskleidžiama savo kompleksinės formos pavidalu, o vykstant atvirajam kodavimui, tekstas yra ardomas, o tuo pačiu ir biografinio pasakojimo kompleksinė forma.²¹ Tyrime pasinaudota mokslininkės Rosenthal (2015) siūlytu šios problemos sprendimu. Jos nuomone, šiuo atveju reikalingas papildomas duomenų analizės etapas, skirtas biografinio pasakojimo įvykių sekos rekonstrukcijai. Prieš atliekant GT atvirąjį kodavimą, buvo naudojama Bohnsack (2014) sukurta metodika – „formuluojanti interpretacija“. Tyrimo duomenų analizė buvo atliekama vadovaujantis tokiais žingsniais: 1) atliekama kiekvieno interviu formuluojanti interpretacija, kurios tikslas – atskleisti biografinio-naratyvinio interviu teminę struktūrą rekonstruojant biografinio pasakojimo įvykių seką. 2) atliekamas interviu teksto „ardymas“, t.y. duomenys analizuojami nuosekliai žingsnis po žingsnio kiekvienam prasminiam vienetui suformuojant subkategoriją; subkategorijos jungiamos pagal artimas prasmes į kategorijas, kurios yra centrinė analizės ašis; gaunamos kategorijos. Šioje tyrimo dalyje naudota kokybinių tyrimų analizei skirta kompiuterinė

¹⁷ Alheit, P.; Dausien, B. (2005). Biographieorientierung und Didaktik. Überlegungen zur Begleitung biographischen Lernens in der Erwachsenenbildung. In: Report. Literatur- und Forschungsreport Weiterbildung, 28, H. 3.P. 27–36.

¹⁸ Peirce, C. S. (1991). Peirce on Signs: Writings on Semiotic. University of North Carolina Press, Chapel Hill NC.

¹⁹ Strauss, A. L., Corbin, J. (1996). Grounded Theory. Grundlagen qualitativer Sozialforschung. Weinheim

²⁰ Bohnsack, R. (2014). Rekonstruktive Sozialforschung (9., überarbeitete und erweiterte Auflage). Opladen: Budrich.

²¹ Rosenthal, G. (2015). Interpretative Sozialforschung: eine Einführung. Weinheim, Basel: Beltz Juventa; Dausien, B. Biographie und/oder Sozialisation? In: Kraul, M. (Hg.); Marotzki, W. (Hg.). Biographische Arbeit. Perspektiven erziehungswissenschaftlicher Biographieforschung. Opladen: Leske und Budrich, 2002, p. 79.

programa *Maxqda 12*. Kategorijos skirstomos į Prielaidas, Kontekstus, Strategijas, Įsiterpiančias būsenas, Rezultatus (pagal Strauss/Corbin, Grindžiamąją teoriją). Anksčiau gauti fenomenai yra sugretinami su kategorijomis ir, pakelti į aukštesnę abstrakcijos lygmenį, tampa centrinėmis kategorijomis.

Tyrimo instrumentas. Tyrimo instrumentu buvo pasirinktas biografinis naratyvinis interviu. Naratyvinio interviu pagrindu laikomas spontaniškas patirtų įvykių pasakojimas.²² Mokslininkai akcentuoja darbą su biografija, kaip vieną iš tyrimų strategijų, siekiant susekti informaliai mokantis įgytas kompetencijas. Biografinis tyrimas tuomet leidžia pamatyti gyvenimo eigos ir ugdymosi procesų sąryšį.²³ Tyrimo instrumentą sudarė trys dalys: 1) įžanginis klausimas - „*Jūs jau ilgai dirbate pedagoginį darbą. Mane domina, kaip Jūs paaiškintumėte savo profesinių gebėjimų susiformavimą. Kaip ir kur Jūs įgijote žinias, gebėjimus, įgūdžius reikalingus Jūsų profesijoje? Kaip šiandieninis gyvenimas įtakoja Jūsų profesiją ir gebėjimus?* - *Čia nuskambėjo gana daug klausimų. Gal pradėkime tiesiog paprastai, papasakokite kiek galima išsamiau savo gyvenimo istoriją.*“; 2) imanentiniai klausimai, t. y. klausimai, kurie sietini su tuo, kas jau pasakyta ir ką dar norėtusi papildomai pasiaiškinti; 3) klausimas, skatinantis informanto teorinę refleksiją, t. y. „*Kas, Jūsų nuomone, turėjo įtakos Jūsų profesinės kompetencijos, Jūsų kaip pedagogo profesinės kompetencijos formavimuisi?*“.

TYRIMO REZULTATAI

Profesijos pasirinkimas stipriai susietas su svarbiais pedagoginiame darbe gebėjimais. Sprendimas tapti pedagogu įvyksta dėl žmogaus asmeninio polinkio, gabumų, poreikių. Taip vadinamas "vidinis pašaukimas" apima individų talentus ir gabumus. Gabumai laikytini įgimtu dalyku, tačiau jie kinta, kokybiškai vystosi praktinėje veikloje. Interviu randame momentus, kuomet informantų gabumai kalboms ar matematikai turėjo įtakos jų pašaukimo atsiskleidimui:

"Iki mokyklos tie pirmi septyni gyvenimo metai, kur išryškėjo mano talentai kalboms, ir kur buvo jie skatinami šeimoje, .. nes mes skaitydavome eilėraščius su seneliu ir .. kalbėdavosi su manimi daug kas. Iš tikrųjų labai anksti pradėjau kalbėti, ir man išmokti eilėraščius, kalbas, dainas, bet ką .. nebuvo jokių problemų."
[interviu Nr. 10, 8-11]

²² Schütze, F. (1987). Das narrative Interview in Interaktionsfeldstudien I., Studienbrief der Fernuniversität Hagen. Kurseinheit 1. Fachbereich Erziehungs-, Sozial- und Geisteswissenschaften.

²³ Geißler, K. A., Orthey, F. M. Kompetenz: Ein Begriff für das verwertbare Ungefähre; in: Nuissl, E. et al. (Hg.): Kompetenzentwicklung statt Bildungsziele? Report Nr. 49, Juni 2002. P. 69-79. [žiūrėta 2016-11-11]. < http://www.die-bonn.de/esprid/dokumente/doc-2002/nuissl02_02.pdf >.

"(...) mokykloje jau aš žinojau, kad kažką studijuosiu, kas būtų susiję su vokiečių kalba, .. nes man labai gerai sekėsi vokiečių kalba. Tai buvo tas dalykas, kuris man patiko .. ir kuris gerai sekėsi. Arba antraip, kuris gerai sekėsi ir paskui labai pradėjo patikt. Ir aš tikrai sakiau visą laiką, kad kažką studijuosiu, .. kas bus susiję su vokiečių kalba." [interviu Nr. 2, 10-13]

"Na, ir buvo taip, kad aš tapau matematike. Nors mano matematikos mokytoja visada sakydavo, tu turėsi reikalą su matematika. Jinai buvo pragmatiška, jinai matė, kad čia ne jokia vokiečių kalba, čia matematika. Na, ir .. aš matematikos irgi turėjau tų laikų penketą. Nekalant, o .. tiesiog natūraliai." [interviu Nr. 8, 28-31]

Interviu minimi ir įgimti empatiniai gebėjimai kaip prielaida, leidusi suprasti profesinį pasaulimą. Gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, neįmanomas be empatijos, kuri ugdo užuojautą, altruizmą ir gailestį, yra daugelio moralinių sprendimų ir poelgių pamatas.

"Kai pradėjau studijuoti, žavėjo mane tas toks darbas su vaikais, su šeima, .. pagalba, kadangi aš esu tokia pati labai empatiška .. kitiems, labai priimdavau ką kiti .., įsijausdavau į kitų žmonių tokias situacijas, istorijas visada siekdama padėti. (...) Mano charakterio savybės .. aš jas visada .. Draugų būryje aš buvau tas žmogus, kuris .. taikdarys būdavo. Tai ir taikyti, ir kompromisų priėti, tai aš visada buvau tas žmogus, tas toks viduriukas. .. Ir, kai reikia pasakyti, kaip yra .. Aš turiu tas savybes, ir .. kaip socialinis pedagogas jas turiu. (...) Man visada senelis mano sakydavo, tai yra genuose, .. taip, būtent nuo X vietovės .. genai, nes sakė, kad visos moterys ten tokios. (...) Empatiškumo jausmas irgi yra įgimtas. Tikrai jisai yra ir pas mano mamą, ir pas mano sesę, ir pas mano močiutę. .. Jau čia pas mus visas yra." [interviu Nr. 11, 13-15, 65-67, 69-70, 73-74]

Individo psichologiniai poreikiai, kaip bendravimo, pripažinimo, saviraiškos, rūpinimosi, taip pat įtakoja pasaulimo suvokimą. Jie vystosi tobulėjant žmogaus asmenybei, didėjant jo gyvenimo patirčiai.

"Norėjau .. dar dramos būrelį lankiau, sakiau, ir su vaikais dramos būrelius kursiu, turistinius žygius labai .. ir turistinius žygius organizuosiu, tikrai būsiu ta mokytoja .. ir mano toks ir tikslas buvo, kad ta mokytoja būčiau gera .. būčiau profesionali, kad daug žinočiau, kad mane vaikai mylėtų, kad mūsų tie santykiai būtų gražūs. .. Aš šitą dar mokykloj galvojau, .. taip ir galvojau, kaip dabar kalbu." [interviu Nr. 7, 37-41]

"Ir, kai buvo pati pirmoji praktika pirmame kurse, ir nuvedė mus į lopšelio grupę ir ten tokios lėlės sėdi gražios, [juokas] ir kažkaip vat toks noras buvo, kad kažko juos pamokyt, ar kažkokią dainelę, ar kažką .. tuos vaikus, kad išjudint, užvesti" [interviu Nr. 6, 18-20]

Žmogaus rūpinimosi poreikis pasireiškia jo siekimu būti naudinga²⁴, o poreikio supratimas apima ir jų tenkinimą:

²⁴ Legkauskas, V. (2008). Socialinė psichologija. Vilnius: Vaga, 2008.

"Kai perkopiau tridešimtmetį, kažkas manyje pasidarė, bet man tas didžiulis ilgesys .. mano darbo. .. Aš atvažiuodavau, dukrą atveždavau (į mokyklą, aut. past.), aš matydavau, man .. labai buvo didelis ilgesys. Kai jau aš nusprendžiau, kad grįžtu, man tada taip norėjosi visko. .. Aš ėjau čia, viską dariau, ėmiausi visų darbų, .. mano ne mano .. Nežinau, .. man labai labai po motinystės tas .. noras vėl grįžt, noras būt .. naudingam, noras būt žmogum, kur gali atsiremti kitas." [interviu Nr. 11, 102-107]

"(...) kai pradėjau mokykloj dirbti, aš vedžiausi į namus visus vaikus savo klasės, pirmokus, kuriems tik sunkiai sekėsi. Tai pas mane visi pavalgydinti būdavo ir visus mokydavau. Jeigu tau matematika sunkiai, aš tau padėsiu namų darbus paruošt. Visi pas mane eidavo, vieną dieną vieni, kitą dieną kiti, po vieną, po du .. Močiutė: „Jėzau, - sakė, - nustok vesti visus vaikus, čigonka, tu visus vaikus susivesi, nustok tu vesti.“ Aš dar ir visus pamaitindavau, tai negi viena valgysiu." [interviu Nr. 7, 169-174]

Jeigu ateina supratimas, kad savo profesinėje veikloje esi nebenaudingas ir rūpinimosi poreikis tampa tarsi neberealizuotinu, tuomet gali atsirasti noras keisti profesiją, restruktūrizuoti savo profesinį gyvenimą, ieškant savirealizacijos kitoje srityje:

"Žinote, kur aš čia sėdžiu, tai aš visai nebenorėčiau sėdėt, Aš tikrai noriu atsidadyti .. kepyklą, kokią šokoladinę .. ką nors tokio, nes labai mėgstu gaminti. (...) Ir galvoju,.. dabar, jei reikėtų, tai stočiau ne į lietuvių kalbą, stočiau į visuomeninį maitinimą, kaip buvo .. tais laikais ir mano draugė stojo. Ir dabar gal .. kokią mažytę kavinukę, kur karštas šokoladas, arbata, kur internetas yra, kur yra .. aš tada va tokį matau vaizdą. Aš dabar galvoju, aš ateinu čia .. ir tvarkas kuriu kuriu, kurių niekas nesilaiko." [interviu Nr. 7, 407-414]

Vienas svarbiausių mokytojų asmenybės bruožų – tai meilė vaikams, ji kildinama iš pašaukimo, tai arba yra duota kaip dovana, arba ne. Lietuvių mokslininkas, pedagogas Laužikas teigė, kad meilė yra pagrindinis pedagoginės veiklos šaltinis. Tuomet pirmiausia, ką turi turėti pedagogas, yra meilė vaikams. Ši natūraliai iš pedagogo sklindanti savybė padeda savaime sukurti ryšį su vaikais:

"aš buvau penktas vaikas šeimoje ir pats jauniausias, nebuvo ką supti, tai eidavau pas visas kaimynes supti, žodžiu, vežiodavau .. Vežimėlis, tai kažkokia pasaka būdavo, ir kažkaip visada būdavo smagu su vaikais bendrauti." [interviu Nr. 6, 7-10]

"Kontingentas moksleivių nelepino. Ypač [tų/tos?], kurios atvažiuodavo merginos iš provincijos. Jos gana greit pritapdavo prie miesto, pranokdavo ir kai kurias miestietes. Turėdavai būti ir už mamą, ir už tėvą, nes jos toli nuo namų, gyvena bendrabučiuose, .. bet viską buvo galima suderinti." [interviu Nr. 1, 128-131]

Pedagoginio pašaukimo dalimi laikytinas ir kūrybiškumas. Kūrybiška asmenybė paprastai sugeba realizuotis, yra svarbi, veikli, savarankiška. Kūrybiškumas yra gebėjimas rasti

sprendimus, gebėjimas pažvelgti į problemas taip, kaip dar niekas nežvelgė, o tuo pačiu tai ir drąsa bandyti, tikėjimas, kad galima padaryti kažką geriau :

"(...)nemėgstu visiškai tradicinių pamokų, va tokių, kur atsiverti vadovėlių, ir jau ten kiek duota, tiek duota. Visada surandu jiems daug informacijos, daug filmuotos medžiagos, užtat, galbūt, ir pavyksta dėlto sudominti vaikus." [interviu Nr. 3, 77-79]

"(...) pas mane buvo toj grupėj vienas vaikinys su cerebralinium paralyžium, gulintis vežimėlyje ir dar turintis tiką ir .. nekalbantis, ir ir nenulaikantis rankų .. Ir ten į tą mokymą įėjo mandalų piešimas, vienas iš tų .. Ir jį man atvežė darbuotojos į ten .. Ir aš dabar galvoju .. Visi įniko. Vieni kuria savo mandalą patys. Paaiškinau, .. vėl gi reikia atitinkamai paaiškinti. Vieni spalvina trafaretus, kiti savo ten kuria. Ir tą .. jisai ir nekalba. Ir aš dabar galvoju, kaip dabar, ką daryti .. Tuomet aš paėmiau trafaretą, paėmiau segtuvą, spalvas išdėlioju .. Čia [rodo] įdėjau tą mandalą ir sakau: „Ar tu sutinki, aš tau rodysiu čia vietą, aš paimu tavo ranką, parodau spalvą .. ir tu linktelėk man galva, kurią tu spalvą. Ar sutinki taip dirbti? Ar tu nenori?“, nes vėl gi .. „Noriu“ .. Pirmiausia „Ar tu nori?“ – „Noriu“. Tai sakau: „Ar dirbam taip?“ – „Taip“ Ir va mes taip, žinokit, .. bet buvo tokia tylą auditorijoje ir mes taip visą mandalą .. Aš jam rodau, aš jo ranką paėmiau .. Čia gal, kai pasakoju, atrodo, nieko tokio, bet aš po to .. iš tikrųjų, tai labai gerai jaučiuosi, bet ir pavargus buvau, bet toks kitoks nuovargis ir mes visą tą mandalą .. kada gulintis vežimėlyje, su tiku, užėina jam ten vis, ir nekalbantis .. ir mes visą mandalą nuspalvojom." [interviu Nr. 4, 196-208]

Individo gabumai, poreikiai išryškėja jau vaikystėje ir, jeigu jie pastebimi autoritetingu aplinkinių ar šeimos narių, tai tikėtina, kad jų įžvalgos turės poveikį individo savivokai, savo pašaukimo supratimui:

"Labai gerai pamenu savo pirmąją [jaudulys] mokytoją. Ji gyveno šalia mūsų tame pačiame kieme, gretimame name. Ką gi, pradžiamokslis tai .. ir praėjo kartu su ja, buvo keturios pradinės klasės. Na, kas man .. įstrigo, kad .. pajutau, kad labai mėgstu bendrauti su savo bendraklasiais ir jiems aiškinti aiškinti nesuprantamus dalykus... Pajutau kažkokį tai .. mhh .. savo pedagoginį, ar kaip pavadinti, .. tokį .. pašaukimu vėl nepavadinsi, bet, kai iš ketvirtos klasės mus išleido į penktą klasę, tegul toj pačioj mokykloj, bet mano pirmosios mokytojos žodžiai buvo, kurie ir dabar man tebeskamba ausyse: „Tu būsi tikrai mokytoja.“" [interviu Nr. 1, 25-32]

"(...) taip juokais kažkada mokytoja praeidama sako: „Na va, ir vėl tu su tais mažiais, gera, - sako, iš tavęs mokytoja būtu. (...) Na, mama, tai kiek aš pamenu, tai .. (...) jinai kažkaip nematė, turbūt, manęs pedagoge, o tėvelis matė ir labai džiaugėsi.." [interviu Nr. 6, 11-12, 57-60]

"Man direktorius pasakė taip... O mūsų mokykloj trūko mokytojų vokiečių kalbos ir 12-toj klasėj jis man taip pasakė pavasari: „Jeigu tu studijuosi vokiečių kalbą, gali pas mus ateiti .. dirbti, nes mums reikia vokiečių kalbos mokytojos.“" [interviu Nr. 2, 22-24]

Svarbi sąlyga kelyje į pašaukimą yra žmonių gebėjimas svajoti. "Mūsų svajonėse slypi potencialas, mūsų gilus troškimas beldžiasi į išsipildymo duris." (J. W. Getė).²⁵ Turimos omeny vaikystės ir jaunystės svajonės, troškimai, būtent juose esąs raktas į sielą, o tuo pačiu ir į pašaukimą. Vokiečių mokslininkas Köthe, išstudijavęs visą eilę žmonių biografijų, priėjo išvados, kad sėkmingų žmonių profesija – tai jų buvusi svajonė.²⁶ Tyrimo informantų sąmoningą pedagogo profesijos pasirinkimo motyvą taip pat atskleidžia jų „svajonė būti mokytoju“:

"Tai aš sutariau su direktoriumi, kad aš tik vienus metus pabūsiu pavaduotoja, tik vienus metus, ir aš tikrai kitais metais grįšiu, nes aš noriu būt mokytoja, čia yra mano viso gyvenimo svajonė, .. ir aš būsiu tik tik mokytoja." [interviu Nr. 7, 59-61]

"Čia jau man .. mano svajonė, tarytum, pradeda išsipildyti. Aš jau mokykloje .. Aš jau mokykloje.. Ir meistras daugiau, aišku, prie technikos, prie pačių staklių. (5) Ir kai po dviejų, berods, savaitių man pasiūlo audimo technologijos mokytojos vietą toje pačioje mokykloje – aš be galo laiminga. Pagaliau išsipildė mano svajonė [jaudulys] – aš mokytoja [jaudulys]." [interviu Nr. 1, 109-113]

Pedagogai supranta pašaukimo svarbą savo profesinėje veikloje, pažymi, kad pašaukimas pedagoginiame darbe yra visos jų profesinės veiklos pagrindas. Jeigu pedagogas tikras, pakanka jo žvilgsnio, buvimo, kad vyktų mokymosi procesas. Natūralios intuicijos savybėmis vaikai jaučia, kam jie yra svarbūs ir įdomūs. Tik tikrasis pedagoginis pašaukimas auklėja vaikus ir moko juos:

"(...) pedagoginį darbą .. gali dirbti žmogus su pašaukimu. Tai toks žmogus, sakysim, jisai visai gali neturėti jokio pedagoginio išsilavinimo, jis gali būt puikus mokytojas. (...) didelių problemų nebuvo. .. Kodėl nebuvo, .. vėl aš nežinau, gal dėl to, kad iš tikrųjų [kažkoks/kažkokia?] gyslė buvo darbui su vaikais." [interviu Nr. 2, 168-170, 178-179]

"Apskritai man rusų kalbos mokytoja paliko didžiulį įspūdį dėl to, kad jinai, .. aš vis kažkaip galvodavau, man buvo labai keista, .. dar kai mokiausi septintoj ar aštuntoj klasėj rusų kalbą, būdavo sujungtos pamokos kartais ir ateina į klasę, tarkim, dešimtokai. (...) man tiek būdavo keista, kad tie vaikai, dešimtokai, ar ten vienuoliktokai kokie, apie kuriuos visi mokytojai buvo pačios baisiausios nuomonės, kurie ten vos nežudydavo tuos mokytojus ir visa kitą [juokas], ir visi žino, svarsto, kviečia tėvus, dar kažką daro, .. tu girdi, nes žmonės tiesiog kalba apie tai, .. o kadangi tau įdomu, tai tu ir klausaisi kažkaip viską. .. Ir jie ateina į tą rusų kalbos pamoką ir jie .. nurimsta, taip nurimsta, kad visiškai .. jie išsitraukia sąsiuvinį rusų kalbos, jie jį turi, lietuvių kalbos neturi, bet rusų turi .. Išsitraukia tušinuką ir jie ten kažką netgi neva rašo. Neaišku, kiek ten to rašymo, kiek ten kokybiško, kiek ten dar kažko, bet pats principas yra toksai, kad tas vaikas, kuris .. kitur nežinia kokias nesąmones daro per kitas pamokas, atėjęs į rusų .. tiesiog ..

²⁵ Tepperwein, Op.Cit. p. 41

²⁶ Köthe, Op. Cit. p. 53

kažkas tai pasidaro jam. Jisai nurimsta. Niekaip būdavo nesuprantama, nes rusų kalbos mokytoja, ji nebuvo kažkokia tai griežta, .. ji apskritai nebuvo griežta. Žmogus grįžęs iš Sibiro, jinai vyresnio amžiaus, .. maža, žema, .. nieko atrodo tau .. jinai tikrai negali nieko padaryti, .. bet vidinių kažkokių tai savybių buvo tame žmoguje, kad tikrai visi pamokose .. niekas nedarydavo nesąmonių pamokose. Kiek ten išmoksta tiek, bet čia jau yra kitas klausimas. .. Ir tas dalykas didžiulį įspūdį man paliko, nes kitas žmogus lygiai su ta pačia klase .. ir su mano klasiokais .. , taip buvo, .. ir rėkė, ir klykė, ir šaukė, tėvus kvietė ir vis tiek nieko negali padaryti, nes tas vaikas, na jis tiesiog mėgsta šiaip kažką daryti, o ateina į rusų ir vėl rusų kalboj viskas nurimsta. .. Va tų tokių įdomių pavyzdžių kai pamatai, ir paskui galvoji, kažkas tai turi būti, tai negali būti tiesiog šiaip sau, tai nėra atsitiktinumai. .. Tokie va įdomūs čia dalykai." [interviu Nr. 10, 285-305]

Išgyvendami pašaukimą darbui, pedagogai jį sieja su „pasąmoniniais dalykais“, su nenusakoma trauka, jausmu, „kad tai ne man“, „nepaaiškinamu malonumu“:

„Kas nulėmė?.. Na, jeigu sakyti šiaip, sakyčiau atsitiktinumai, bet iš kitos pusės, vis vien, turbūt, pasirinkau, na, kaip .. pasąmoniniai tie dalykai, ko gero, kadangi tai man priimtinas, .. kaip čia pasakyti, ... jeigu man šitas dalykas nebūtų mano vieta, aš nebūčiau tiek metų išdirbusi" [interviu Nr. 4, 52-54]

"(...) išėjau iš viso į kitą sritį, .. bet .. labai nenutolau, dirbdama visiškai kitoj srity, ta prasme, su pedagogika nieko bendro, buvau priprašyta, kad bent užklasinius būrelius vesčiau. Tai tokioj gimnazijoj turėjau darbo ir vakarais su gimnazistais užiiminėdavau, teatro studiją turėdavau. .. Na ir paskui nusprendžiau, kad ko gero man reikia atgal grįžti į mokyklą, nes kažkaip tai traukė." [interviu Nr. 3, 17-21]

"Ir aš įsidarbinu į įmonę-fabriką, pavadintą „Audimas“. (...) Ten aš išdirbau, turbūt, nepilnus metus technikinės kontrolės skyriuje, bet kažkaip pajutau, kad tai ne man, kad tai ne mano specialybė, kad tai tikrai ne audimas ir, kad tai ne pedagogika ir netikėtai, malonaus atsitiktinumo dėka, man buvo pasiūlytas darbas profesinėje technikos mokykloje audimo meistro .. į audimo meistro pareigas. Žinoma, aš mielai sutikau, net nedvejodama. (...) ir dabar, beauginant anūkus, kada amžius jau ne kažką taip leidžia dirbti man, didžiausias užsiėmimas, kada jie leidžia man .. bendrai su jais ruošti pamokas, aš jaučiu didelį, kažkokį nepaaiškinamą malonumą, aš pati sau negaliu paaiškinti ir man net truputį skaudu, kada pasakoma: „Ačiū, močiute, mes patys.“" [interviu Nr. 1, 100-107, 151-155]

Pedagogo profesijos pasirinkimas įvyksta kaip daugiau ar mažiau sąmoningas sprendimas, kuris grindžiamas ankstesne asmens įgyta patirtimi ar tiesiog identifikuojantis su tam tikrais idealais ar atitinkamais asmenimis. Gyvenimiška, profesinė patirtis daro įtaką individo savimonei, atsiranda teigiamas santykis su profesija:

„Tas pedagoginis darbas .. mane žavėjo nuo pat vaikystės, kadangi gyvenau nedideliame miestelyje .. šalia mokyklos ir šalia manęs gyveno .. buvo visas mokytojų namas, vadinamas. Mane žavėjo tas mokytojo darbas" [interviu Nr. 11, 5-7]

"Aš atsiminiau vieną faktą... Aš buvau gal kokioj penktoj klasėj, ketvirtoj, šeštoj .. Kaimynų mergaitė mokėsi pirmoj, antroj klasėj. Tėvai buvo rusakalbiai. Tai mergaitė sunkiai sekėsi labai matematika ir lietuvių. Ir jie manęs paprašė, kad aš

padėčiau tai mergaitei padaryti namų darbus, ir aš jau tada mokytojavau. Ir, žinokit, mokytojavau, ir kaip pagalvoji, tai jie .. man nupirkdavo dežę saldinių taisy laikais ir pinigėlių mokėdavo, nors aš .. neimdavau, bet vis tiek atnešdavo, palikdavo. Ir ta mergaitė .. ir aš nuo tada jau mokytojavau.." [interview Nr. 8, 387-393]

"(...) prisiminimas darbo su vaikais man buvo .. toks .. visai teigiami prisiminimai likę, nes .. iš to laiko, kai dirbau su vaikais vidurinėje mokykloje, tai ir pasirinkau šitą variantą (pedagoginį darbą, aut. past.)." [interview Nr. 2, 133-135]

"(...) kai dirbi gyvai, va tada ir įgyji tą praktiką, arba pamatai, kad tau tinka tas darbas, arba tiesiog yra per sunku. Ir mano, sakykim, grupiokių, vaikinų mes neturėjom grupėjų, tai .. ko gero tik trečdalis ir liko dirbti mokytojomis, o visos kitos tai pasuko .. daugelis kitu visiškai keliu, kam dėl finansų, kam dėl .. kam dėl šiaip .. netiko, .. netiko darbas su vaikais, tiesiog yra per sunku, pamato, kad tai yra ne jų .. ne jų rogės ir taip susiklosto gyvenimas." [interview Nr. 3, 39-44]

Interviu išryškėja momentai, kuomet informantai tiesiog per susitapatinimą su idealizuojamais asmenimis užsidega noru realizuoti pasirinktą profesiją:

"Tas žmogus man buvo toksai .. tikras tikras pedagogas, kuris dirba iš pašaukimo. Ir man tuomet toks noras būdavo .. eiti į tą pamoką, domėtis ta istorija, ir man žiūrint į tą mokytoją, .. svajodavau kaip aš ir norėčiau dirbti .. istorijos mokytoja ir būt tokia, kokia jinai. Ir dvyliktoj klasėj, kai buvo Mokytojų diena, buvo galimybė rinktis, aišku, aš pasirinkau būti istorijos mokytoja.. (...) Tai .. du mokytojai, tai mano pirmoji mokytoja ir istorijos, man tai buvo pavyzdžiai pedagogų, į kuriuos tikrai norėjosi lygiuotis, ir ta tokia.. siekiamybė buvo ir .. eit į priekį." [interview Nr. 11, 358-362, 364-366]

"(...) tada, kai aš pradėjau eit į pirmą klasę, ir .. turėjau labai šaunią, gerą mokytoją X, jinai dėstė man tik pirmoj klasėj, bet jinai buvo tokia santūri, tokia .. ir reikli, ir tyli .. tokio tylaus reiklumo, na .. buvo labai labai labai gerbiama ta mokytoja, ir taip gražiai su mumis dirbo, ir taip mus gražiai mylėjo .. ir tada atsirado mano antroji profesija [pirmoji profesija – būti mama, aut. past.], kai aš supratau, kur čia tos profesijos, ir kas tai yra. Tai tada mano tapo antroji profesija, visada mokytoja, ir taip nuo pirmos klasės aš iš tikrųjų visą laiką norėjau būti mokytoja. (...) Tik dar nežinojau, kokio mokytoja, kokio dalyko mokytoja aš jau sužinojau žymiai vėliau, sužinojau tada, kai atėjo .. atėjo į mano pamokas mokytoja, amžiną atilsį X, labai labai gera lituanistė. Ir tada aš pamilau .. tą dalyką, lietuvių kalbą labai pamilau ir .. kažkaip labai man ji buvo tas sektinas pavyzdys. Tada aš nusprendžiau būti lietuvių kalbos mokytoja." [interview Nr. 7, 9-14, 24-28]

Pedagogo kelią individai pasirenka jau turėdami savo įsivaizdavimą apie pedagoginį darbą. Būtent tam, kad individas suvoktų savo interesus, gabumus, norus, apie tai reikia turėti tam tikrą supratimą. Supratimas ateina per stebėjimą, susidūrimą su ta profesine veikla, ir tas pajautas noras, siekis eiti pedagoginiu keliu iššaukia asmeninių įgūdžių ugdymąsi, mokymąsi:

„Kai nuėjau į mokyklą, supratau, kas tai yra, ir panorau irgi būti mokytoju. .. Tai va toks .. tokia ta pradžia buvo. .. Nuo tada jausmas toks, kad aš iš tikrųjų nuo tada stengiausi, kaip galima daugiau išmolti, stebėti .. žiūrėti .. nuo tos penktos klasės.

Aš ir dabar prisimenu, kad, kai rašėm sau laiškus penktokai, kuriuos ten skaitysim dešimtoj klasėj ar kada, .. tai mano buvo toksai parašymas, kad aš noriu būt mokytoju, anglų kalbos mokytoju. .. Na, ir viskas, kai turi tikslą, .. tada jau ten tiktai lieka techninės detalės, kurias reikia išspręsti. Va tokia pradžia. (...) tas kalbų mokymasis, ir stebėjimas mokytojų pamokų, ir dalyvavimas pamokose, visur viskas vedė prie to, kad aš noriu būti mokytojas, ir aš noriu dirbti šitą darbą, ir man yra įdomu." [interview Nr. 10, 35-40, 73-75]

Jei pedagogo profesija pasirenkama sekant savo norais, svajonėmis, idealais, turint prieš akis konkrečių žmonių pavyzdžius, tampa svarbu suprasti savo galimybes ir ribotumus. Interviu randami momentai, kuomet pedagogai dėl išgyvenamo teorijos ir praktikos nesuderinamumo, dėl darbo sąlygų, dėl realybėje patiriamo šoko pergyvena stresą, išgyvena abejones ir kelia sau klausimą, ar geras buvo sprendimas tapti pedagogu:

"Iš pradžių atėjus, .. atrodo, oi, kaip aš gerai čia viską žinau, čia .. bagažiuką savo turiu iš pedagoginio .. ir viskas puiku. Paskui matai, kad toli gražu .. nesupranta tie vaikai, .. programa didžiausia ir, jeigu tu šuoliuoji, šuoliuoji šuoliuoji, ir paskui pamatai, kad pagrindo jokio nėra ir nieko nėra. O dabar tai jau kažkaip supranti, kad visų pirma pamatą vaikas turi turėti. Jeigu jis atėjo be jo į dalykinę sistemą, tai tu pirmiausia, jį turi daryti." [interview Nr. 6, 107-112]

"Bet paskui pasiūlė .. [atodūsis] pasiūlė dirbti auklėtoja, nes dirbti mokytoja iš karto būtų per daug sudėtinga nemokant gestų kalbos, atėjau čia dirbti, ir .. kiekvieną savaitę galvodavau, kad taip yra sunku, kad jau kitą savaitę aš čia, tikriausiai, nebedirbsiu. (...) Na, žinot, teorija nuo praktikos tai skiriasi. Pirmiausia, tai aišku, buvo tas bendravimas su vaikais. Tos žinios teorinės visos, psichologinės ir visa kita, tai pasideda į šoną ir, kai dirbi gyvai, va tada ir įgyji tą praktiką" [interview Nr. 3, 24-27, 37-39]

"Aš irgi .. turėjau labai sunkius metus darbe, kur .. po dekreto aš grįžau, .. kai į mane buvo nuostata, kad aš turiu išeit. Pas mus yra labai dalykas, kad .. mylimi ir nemylimi. Ir, kai man staiga, tik grįžus po dviejų metų pertraukos, na, prasidėjo tiesiog teroras, mobingas .. iš vadovo pusės, ir tada man buvo arba .. aš turiu kovot, ir tvirtai stovėt, pasitikt savim, arba aš turiu išeiti iš šito darbo. Na, ir patikėkit, kai man teko ir .. su ministerijom, ir su Švietimo skyrium pabendrauti, ir .. atlaikyti didelį purvą, ir, kai aš pamačiau, kad aš galiu .." [interview Nr. 11, 227-232]

„(...) iš tikro sunkiai save įsivaizduočiau kažkur kitur, kažkokiam kitame darbe. Kartais būna, aišku, pagalvoji, gal ne, .. per sunku, per didelė našta. Aplamai esu labai jautri. Gal per daug į galvą, į širdį, bet .. na, neįsivaizduoju iš tikro .. savęs kažkur kitur kol kas bent jau." [interview Nr. 9, 205-207]

Siekiant pažinti save, kaip pedagoga, pirmiausia individas turi pagalvoti, koks jis yra kaip asmenybė. Tai galima daryti atsižvelgiant į kultūrinę, socialinę aplinką, išsilavinimą, patirtį ir kvalifikaciją, poziciją, interesus. Šie veiksniai sudaro kiekvieno individo „asmeninę biografiją“ ir visi kartu, galima sakyti, padeda formuoti nepakartojamo savojo „aš“ suvokimą – savo asmenybės sampratą. Savojo „aš“ samprata yra labai svarbi, kadangi daro įtaką individo

požiūriui, strategijoms ir veiksams.²⁷ Kiekvienas pedagogas taip pat gali įsivaizduoti „idealų“ „aš“, t. y. savybes, gebėjimus, kuriuos norėtų išsiugdyti arba išstobulinti, kokia asmenybe norėtų tapti:

"Kai pamatai kokių gerų dalykų yra ir, kaip tu gali tai panaudoti .. tai ir mokaisi. Tu gali suklijuoti, padaryti ir visą gatavą pateikti taip, kad .. nereiktų ieškoti .. „Vaikai, dabar atsiversim čia, žinot, tą puslapį, ir čia tas yra“, .. o čia viską iš eilės gali susidėlioti ir tau vartosi.." [interviu Nr. 6, 288-290]

"Šiuo metu .. man labai reikia išmokyti anglų kalbą ir va tikrai pradėsiu mokytis, ir tikrai mokysiuosi vieną kartą į savaitę, nes tiesiog matau, kad jos reikia. (...) Tai čia turbūt visame kame taip, turi būti kažkokia motyvacija, kažkoks stimulus, kad tau to reikia, tau reikia ne ryt, ne poryt, ne kažkada reikės, bet tau dabar to reikia. Ir tada mokytojas tikrai bus suinteresuotas kelti savo tą kvalifikaciją ir nesvarbu kokių būdu, ar ne, ar savaiminiu būdu, ar kažkaip formaliai ieškoti būdu." [interviu Nr. 2, 521-526, 508-509]

Apibendrinant galima teigti, kad išgyvenamas pašaukimas, susietas su biografiškai nulemtais gebėjimais bei interesais, ne tik pareikalauja iš individo tam tikro pažinimo ir spendimų dėl savo tolimesnio profesinio kelio, bet ir asmeninio savo galimybių ir ribotumo įsivertinimo.

DISKUSIJA

Jaunuolio pašaukimas, anot Jovaišos (2007), mokslininko plačiai tyrusio pedagoginį pašaukimą, yra lemiamas profesijos pasirinkimo motyvas.²⁸ Ši teiginį patvirtino straipsnyje pristatomi tyrimo rezultatai. Pašaukimas atsiskleidė kaip vienas svarbiausių veiksnių renkantis pedagogo profesiją. Individo "vidinis pašaukimas" – gabumai, poreikiai, visa tai labai svarbu atrasti individui savyje, taip suvokiant savo pašaukimą. Pašaukimas pasireiškia individo veikloje kaip savotiška aistra. Tuo pat metu atsiranda ir noras siekti toje veikloje tobulumo. Individas jaučia pasitenkinimą vien tame, kad jis turi galimybę savirealizacijai. Pedagogų gyvenimo istorijose išryškėjo du esminiai pašaukimo komponentai – meilė vaikams ir kūrybiškumas. Meilė vaikams negali būti išugdoma, vadinasi tai jau laikoma duotybe, gyvenimo dovana ir tikėtina, kad būtent šis elementas ir suteikia pašaukimo sampratą gilumo ir paslaptinumo. Pedagogai supranta pašaukimo svarbą savo veikloje ir tas supratimas visų pirma remiasi jų biografinėmis patirtimis. Įdomus klausimas, ar darbdavys gali padėti savo darbuotojams pajusti savo profesiją kaip pašaukimą. Tokia psichologinė motyvacija tikrai

²⁷ Pollard, A. ir kt. Refleksyvusis mokymas: veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika. Vilnius: Garnelis, 2006.

²⁸ Jovaiša, L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.

turėtų poveikį. Tačiau abejotina, kad darant išorinę įtaką, galima profesiją paversti pašaukimu. Minėtas procesas, šių eilučių autorės nuomone, turėtų įvykti pačiame individe.

Būsimiems pedagogams atrasti savo pašaukimą padeda autoritetingų žmonių ar šeimos narių įžvalgos apie jų gebėjimus. Galimybė išbandyti save pedagoginėje veikloje taip pat leidžia suvokti savo santykį su šia profesija. Anot Jovaišos, tyrimai rodo, kad mokytojų individuali įtaka mokiniui renkantis profesiją, yra gana silpna.²⁹ Tačiau mūsų tyrimo gauti rezultatai parodo, kad būsimi pedagogai savo profesinį kelią dažniausiai atranda sekdami savo buvusių pedagogų pavyzdžiu. Mokykloje sutikti “pedagogai-idealai” uždega noru rinktis šią profesiją, dažnai tai tampa vedančia į pašaukimą svajone. Galima kelti klausimą, ar sąvoka “profesijos pasirinkimas” save pateisina, gal tai greičiau ne “pasirinkimas”, o “profesijos radimas”. Pedagoginį kelią individai pradeda jau turėdami apie jį tam tikrų žinių, supratimą, kuris ateina per stebėjimą, per praktinę veiklą. Atėjęs suvokimas, kad norima tapti pedagogu, kad tai galimybė save realizuoti gyvenime, tampa stipria motyvacija mokytis.

IŠVADOS

Pašaukimas veda į teigiamą santykį su profesija, į pasitenkinimą savo profesine veikla. Jei žmogui profesinė veikla suteikia pasitenkinimą, tuomet jis ne tik noriai dirbs, bet ir sieks tobulumo, stengsis tobulinti savo darbo kokybę mokydamasis. Jis gebės tobulinti save ir savo sugebėjimus, o pašaukimas tarnaus kaip vidinis stimulus veikti, bus predispozicija pedagogo profesijos kompetencijų ugdymuisi.

Pedagogo profesijos pasirinkimas, pašaukimo suvokimas sužadinami biografinių aplinkybių. Aplinkinių pastebėta ir įvardinta pedagoginė potenciali bei vaikystėje išryškėję pomėgiai tam tikrai veiklai, savo poreikių suvokimas tampa pagrindu toliau vystyti gebėjimus, įgūdžius, taip pat daro įtaką informального mokymosi procesams. Interesai, noras siekti savo pašaukimo, tapti “idealiu” pedagogu - tai motyvacija negaunant matomo, aiškaus atpildo, t. y. mokymasis dėl savęs paties. Tai gali būti vadinama nuolatinio informального mokymosi procesu veiksmu, kuris veda į kompetencijos ugdymąsi, jei pasiseka ne tik priimti tinkamą sprendimą dėl savo vietos profesiniame gyvenime, bet jį ir įgyvendinti. Kai individas pasirenka profesiją vedamas pašaukimo, tarsi atsiranda poreikis nuolatiniam pedagogo savištitikinimui, ar jis tinkamas šiam darbui, o tai lemia poreikį nuolatiniam tobulėjimui.

²⁹ Jovaiša, L. (1981). Asmenybė ir profesija. Kaunas: Šviesa.

LITERATŪRA

1. Alheit, P., Dausien, B. (2005). Biographieorientierung und Didaktik. Überlegungen zur Begleitung biographischen Lernens in der Erwachsenenbildung. In: Report. Literatur- und Forschungsreport Weiterbildung, 28, H. 3.P. 27–36.
2. Bitinas, B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.
3. Bohnsack, R. (2014). Rekonstruktive Sozialforschung (9., überarbeitete und erweiterte Auflage). Opladen: Budrich.
4. Dačiulytė, R., Dromantienė, L., Indrašienė, V., Merfeldaitė, O., Nefas, S., Penkauskienė, D., Prakapas, R., Railienė, A. (2013). Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo Lietuvoje būklė ir plėtros galimybės. Mokslo studija. – Vilnius: MRU.
5. Dausien, B. Biographie und/oder Sozialisation? In: Kraul, M. (Hg.); Marotzki, W. (Hg.). (2002). Biographische Arbeit. Perspektiven erziehungswissenschaftlicher Biographieforschung. Opladen: Leske und Budrich.
6. Geißler, K, A.; Orthey, F. M. Kompetenz: Ein Begriff für das verwertbare Ungefähre; in: Nuissl, E. et al. (Hg.) (2002). Kompetenzentwicklung statt Bildungsziele? Report Nr. 49, p. 69-79. [žiūrėta 2016-11-11]. <http://www.die-bonn.de/esprid/dokumente/doc-2002/nuissl02_02.pdf >.
7. Hamacher, W. et al. (2012). Sicherheits- und Gesundheitskompetenz durch informelles Lernen im Prozess der Arbeit. Forschung Projekt F 2141. Dortmund/Berlin/Dresden.
8. Huberman, M. (1991). Der berufliche Lebenszyklus von Lehrern. Ergebnisse einer empirischen Untersuchung. In: Terhart, E. (1991) (Hrsg.): Unterrichten als Beruf. Neuere amerikanische und englische Arbeiten zur Berufskultur und Berufsbiographie von Lehrerinnen und Lehrern. Köln. P. 249 - 267.
9. Jovaiša, L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
10. Jovaiša, L. (1981). Asmenybė ir profesija. Kaunas: Šviesa.
11. Kavaliauskienė, V. (2001). Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas. Klaipėda: KU leidykla.
12. Kavaliauskienė, V. (2011). Pažintis su profesija. Klaipėda: KU leidykla.
13. Köthe, M. (2006). Leidenschaft siegt, München: Kösel-Verlag.
14. Lamnek, S. (2005). Qualitative Sozialforschung, 4. Auflage. Beltz.
15. Laužackas, R. (2005). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: VDU leidykla.
16. Laužackas, R., Gedvilienė, G., Tūtlys, V., Juozaitienė, D. (2008). Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikiai. Pedagogika. T. 89. P. 29-44
17. Legkauskas, V. (2008). Socialinė psichologija. Vilnius: Vaga, 2008.
18. Paurienė, G. (2013). Pedagogų profesinė kompetencija: teorinės nuostatos, analizuojant jos sampratą informalaus mokymosi erdvėje // Šiuolaikinio specialisto kompetencijos: teorijos ir praktikos dėmė : 7-osios tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos straipsnių rinkinys. Kaunas: Kauno kolegija. P. 331-335.
19. Paurienė, G. (2013). Savaiminio (informaliojo) mokymosi sampratos analizė // Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka (10) : mokslinių straipsnių . Kaunas: MRU Viešojo saugumo fakultetas. P.181-197.
20. Peirce, C. S. (1991). Peirce on Signs: Writings on Semiotic. University of North Carolina Press, Chapel Hill NC.
21. Pollard, A. ir kt. (2006). Refleksyvusis mokymas: veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika. Vilnius: Garnelis.
22. Ritter, J. (1971). Historisches Wörterbuch der Philosophie, Band 1, Basel & Stuttgart: Schwabe & Co.
23. Rosenthal, G. (2015). Interpretative Sozialforschung: eine Einführung. Weinheim, Basel: Beltz Juventa.

-
24. Schütze, F. (1987). Das narrative Interview in Interaktionsfeldstudien I., Studienbrief der Fernuniversität Hagen. Kurseinheit 1. Fachbereich Erziehungs-, Sozial- und Geisteswissenschaften.
 25. Strauss, A. L., Corbin, J. (1996). Grounded Theory. Grundlagen qualitativer Sozialforschung. Weinheim
 26. Tepperwein, K. (2004). Vom Beruf zur Berufung, Frankfurt/M.: mvg Verlag.
 27. Teresevičienė, M.; Gedvilienė, G.; Zuzevičiūtė, V. (2006). Andragogika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.

BECOMING A TEACHER BY CALLING AS A CONDITION OF INFORMAL LEARNING

Giedrė Paurienė*

Mykolas Romeris University

Summary

This article emphasizes experience determined by biographical circumstances, which encouraged informal learning and simultaneously became the basis for competences of a teacher's profession. While talking about lifelong learning and constantly growing requirements for teachers' professionalism, initially it is important to understand how development of teacher's competences occurs by learning informally. Only then one can talk about structures enabling this process. The aim of the article is to reveal a calling experienced by an individual and his/her decision to become a teacher as one of the conditions promoting informal learning and leading to development of one's professional competences. The analysis and outcomes of the obtained data are grounded on the theory of abductive research logic according to Peirce and theory-based methodology according to Strauss and Corbin (1996).

One can draw a conclusion that the perceived calling for a certain profession makes the ground for subjective aspect of a profession. Calling leads to a positive relation with a profession as well as satisfaction with one's professional activity. If professional activity provides satisfaction to an individual, then he/she is not only willing to pursue it but also seeks perfection and tries to improve his/her work quality by learning. He/she will be able to improve his/her abilities whereas calling will serve as an internal stimulus and will be predisposition to competence development. Qualitative research has revealed that selection of a teacher's profession is related to abilities determined by biographical circumstances. A teacher's profession is selected more or less subconsciously and this decision is based on previously gained experience or simply by identifying himself/herself with certain individuals or idols. After the studies have already started, to-be teachers have their own perception about future work. This calling, which determined selection of a profession, preconditions development of personal skills and learning. One needs to have certain understanding if he/she wants to know his/her interests, skills, desires.

Keywords: becoming a teacher by calling, competences of a teacher's profession, informal learning, biographical circumstances.

Giedrė Paurienė*, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: profesinės užsienio kalbos mokymo(si) problemos; kompetencija ir informalusis mokymasis, tarpkultūrinės kompetencijos plėtotė.

Giedrė Paurienė*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Humanities, lecturer.

Research interests: problems of teaching/learning ESP, competence and informal learning, development of intercultural competence.